

ARXIV

DEL CENTRE EXCURSIONISTA DE TERRASSA

ANY IX - SEGONA EPOCA

MARÇ - ABRIL DE 1927 :: N.º 46

SUMARI:

TEXT: Nostre patrimoni artístic.—Cicle de conferències 1926-27: *J. M. Batista i Roca, Manuel Basses*.—A propòsit del retaule de Sant Pere atribuït a Borrassà, per *Joan Duch*.—Muntanyes del Canigó, per *Eduard Noguera*.—Una excursió al Vesubi, per *Vicens Galizia*.—Notes d'Arxiu: Impost sobre la carn destinat a les obres de Sant Pere, per *R. de la G.*—Crònica.—Fulla d'Excursions per a abril i maig.

GRAVATS: Fragment d'un retaule representant el martiri de Sant Pere, atribuït a Borrassà, Fot. *J. Girona*.—CANIGÓ - Estany de Balatx, Bretxa D'Aurier al fons.—La Pica del Canigó, Fots. *J. M. Arola*.—El Vesubi des de la vora del cràter.—El fons del cràter, Fots. *V. Galizia*.

EXCURSIONISTES!!

ARTICLES PER A EXCURSIONISME

SECCIONS BATERIA CUINA. - CRISTALLERIA. - LOSA. - PORCELANA. - HIGIENE. - CA-
LEFACCIÓ. - GAVINETERIA. - CUBERTS ALPACA. - OBJECTES REGAL

LA COCINA MODERNA. - "SIMARRO"

FONT-VELLA, NÚM. 65.

PRESENTANT EL REBUT DE SOCI, DESCOMPTE DEL 10 PER 100

TALLER DE LLAUNERIA
DE

PERE PÈRE

Reparació i construcció en els articles
del ram. :: Col·locació d'aigua, gas i
electricitat. :: Vidres de totes classes.

RAPIDÉS I ECONOMIA

UNIÓ, 32. :: TERRASSA

A CAN REBENTA SABATERS

Calçat de totes classes. - Preus
econòmics. - Especialitat en calçat
d'esport i excursionista

CARRER CREMAT, NÚM. 19

INSTAL·LACIONS COMPLETES
DE VIDRES I CRISTALLS PLANS

PREUS ECONOMICS

Huc Joan Bassiner

Successor de Joan B. Rovira

Sant Jaume, 35. - Tel. 6560. - Terrassa

Ramon Morral

Constructor de claus de totes clas-
ses; especialitat per a diables i estri-
cadors i d'excursionista.

Topete, núm, 61. - Telèfon, 6265

TERRASSA

JOSEP VALL

SUCCESSOR DE S. CABRÉ

FÀBRICA DE TUBS DE PAPER
DE TOTES MENES

València, 182. - Telèf. G. 2469. - BARCELONA

REPRESENTANT A TERRASSA:

J. MACH GUTSENS

TELÉFON. 6010

MOBLES
DELUXO
Y TAPIS
SERIA:

FUSTE
RIAMFA
BRICAB
SERRAR

Despatx:
San Pere, 40

Tallers:
Galíleo

*Si per les instal·lacions
voleu estar ben servit,
aneu a la casa VILA ENRIC.*

CREU GRAN, 69. - TELÈFON 6335

TERRASSA

**HERMENEGILD
QUINTANA**

TOCINERIA I QUEVIURES

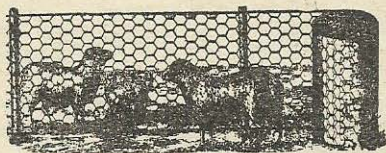
*Auto-òmnibus per a excursions
per a tot Catalunya*

SANT ANTONI, 45. - TERRASSA

CEDACERIA I ARTICLES DE FILFERRO
REIXATS I TELES METÀL·LIQUES

FREDERIC SETÓ

Topete, 94. - Telèf. 6431. - Terrassa

Ferreteria i Quincalleria

Uda. de Ramon Argemí

Articles d'excursió per a la minestra

Dipòsit de les pintures esmalt

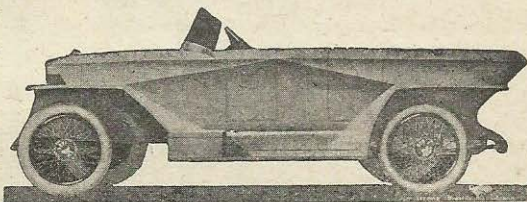
SAPOLIN

Font-vella, 45. - Telèf. 5855. - Terrassa

*Automòbils, Camions, Carros, Caixes
per a caudals i Mobles esmaltats*

Albert Gutiérrez

PINTOR DE CARRUATGES

Taller: Carretera de Martorell, 6 i 8. -- Domicili particular: Carretera
de Martorell, 36. -- Telèfon, 6454. -- TERRASSA

FORN DE
PERE ESQUIUS

*Pa "tostado" per a vegetarians i
trofòlegs, destrinitzat, blanc o negre
a 1'25 ptes. quilo*

○○○○○○○○

Ctra. Moncada (xamfrà Vallparadís)
TERRASSA

Casa Recader

Merceria i Novetats

VDA. MARINELLO

Creu Gran, 38

*Recomanem als socis del Centre i als llegidors de l'«Arxiu»
que efectuïn llurs compres als nostres anunciants*

ASSEGURANCES CAPELLA

V I D A
INCENDIS
ACCIDENTS
MARÍTIMS
FURT, ETC.

ST. LEOPOLD, 98

TELÈFON, 5709

M. ABAD I RIBERA

PUES I LLIÇOS PER A TEIXITS. - EXTENS ASSOR-
TIT EN PUES DE LLOGUER. - FILFERROS DE TOTES
CLASSES. - LAMINACIÓ EN FRET DE CÈRCOLS
PER A EMBALATGES, I ALTRES INDÚSTRIES

TOPETE, NÚM. 1

TELÈFON, 5774

ARXIV

DEL CENTRE EXCURSIONISTA DE TERRASSA

ANY IX

Segona època

MARÇ - ABRIL 1927

NÚM. 46

NOSTRE PATRIMONI ARTÍSTIC

SI el patrimoni artístic de nostra ciutat no és quantiós, té l'avantatge d'ésser de vàlua arqueològica i històrica importantíssima. Si són moltes les viles catalanes que l'ultrapassen en belles obres antigues, poques són les qui poden mostrar les joies que nosaltres posseïm.

Les més antigues, que són les Esglésies de Sant Pere, entren ara en un excel·lent període de restauració, gràcies a la munificència del conegut mecenes En Lluís Plandiura, qui d'acord i amb cooperació del nostre Ajuntament i de la Junta de Museus passa a revaloritzar i assegurar per una duració indefinida totes aquelles pintures murals, expressives de la fantasia creativa dels antics artistes.

En la visita que el Centre va fer-hi, hom es féu càrrec de l'escrupulosa cura amb què és feta aqueixa restauració. Arquitectes i artistes cèlebres en coneixements arqueològics n'han fet un estudi meticolós, i la part tècnica està posada en mans de gent que sap perfectament el seu treball. Les pintures del martiri de Sant Tomàs de Canturbery adés tant borroses poden ésser ara admirades amb tot llur esplendor; els colors més vius, més ressaltats els tons, més vida en les hieràtiques imatges.

Per altra banda també s'ha efectuat una important restauració en el Baptisteri de Sant Miquel, d'on ha estat llevat el campaneret afegit en el segle passat que desdeïa de tot el reste de l'edificació. També han estat reforçats els seus murs i assegurat el tot per una llarga durada.

Al felicitar-nos d'aquestes restauracions hem d'agraciar cordialment aquelles persones qui concedeixen llur coneixement artístic i valuós mecenatge per a la seva realització.

Cicle de conferències 1926 - 27

EL dia 28 gener va parlar el notable etnòlec En J. M. Batista i Roca en el nostre local social sobre el tema «*El ressorgiment comarcal*», fent remarcar des de bell principi el feliç afany de coneixement que hom nota en les comarques catalanes, que cada dia s'incorporen més i més a la vida científica, literària, social, de la ciutat mare que és Barcelona. Expressà com la dita de que Barcelona és centralitzadora de tota activitat i gelosa, no pot aguantar-se ja davant de la demostració palpable del contrari, o sigui que la capital no fa altra sinó una obra immensa d'incorporació i de nova reintegració comarcal.

Explicà el moviment dels pobles en el que fa referència a relacions entre el camp i la ciutat, i després de una idea complerta i general, passà a l'estudi en relació a la nostra terra. Aportant i esgrimint dades de natalitat, instrucció, moralitat, mortalitat, etc., demostrà com elements ètnics forasters podrien canviar el caràcter típic i racial del nostre, majorment en el que fa referència a les ciutats, que és on major influència poden exercir. Catalunya, però, té una font que per ara es presenta inesgotable i que donarà, si a Deu plau, fruits inesperats: és la reserva comarcal, de les viles pageses i dels nuclis industrials forans, que ha de revifar les energies que es vagin perdent, conservant el caràcter racial durant generacions.

Examinà censos de població, donà detalls del procés d'assimilació d'elements estranys, remarcà els diferents caràcters de les comarques i manejà hàbilment textos i dades oficials que presenten una esperança per nostre esdevenidor.

I alentant als excursionistes perquè treballin en aquest desvetllament comarcal, base de la riquesa material i espiritual de les ciutats, donà per acabada la seva brillant dissertació, per la que fou felicitat.

* * *

El nostre company de premsa local En Manuel Basses el dia 11 de febrer explicà. «*Com se fa un diari*». Després de dar una idea del periodisme i esmentar les diverses menes de periòdics: idealistes, polítics, religiosos, d'avisos, independents, etc., i al·ludir els més importants periodistes que ha tingut la nostra terra, passà a explicar l'organització de la direcció i administració d'un diari, les tasques dels redactors, corres-

ponsals i repòrters, el moviment de la màquina humana durant el dia i durant la nit. Recontà de pas diverses anècdotes relacionades amb aquelles activitats que estava explicant, i féu una defensa de cada una de les tasques diàries, fins de les més humils, car totes compten per a la deguda sortida del rotatiu.

Donà una idea de la marxa del diari entre la maquinària d'impremta: caixistes, linotip, gravadors, rotativa, etc., i arribà a l'hora de la sortida de bon matí, correu i repartiment.

Després de tot féu esment de com un diari és una cosa improvisada, ràpida, a la que no cal demanar l'exactitud, justesa i profunditat d'una revista. Féu diverses i atinades reflexions sobre aquest i semblants particulars i donà per finida la seva conferència que fou sincerament aplaudida.

A PROPOSIT DEL RETAULE DE SANT PERE ATRIBUIT A BORRASSÀ

ESTÀ ja posat fora de dubtes que les nostres tres esglésies de Sant Pere en el segle XV.^a foren enriquides amb un magnífic retaule cada una. Han arribat fins a nosaltres més o menys adulterats pels anys, els canvis de temperatures, i sobretot per les repetides i indispensables, però sempre malestrugues, restauracions, els retaules que sembla hi havia en les esglésies de Sant Miquel i Santa Maria. Malauradament del retaule de l'església gran de Sant Pere, sols se'n conserven alguns fragments mostrant escenes de la vida del principal apòstol de Jesús.

Un d'aquests fragments que representa el Martiri de Sant Pere, és el que honora avui les planes del nostre *ARXIU*, intel·ligentment fotografiat per l'amic dilecte En Josep Girona i que els mestres estampadors Morral han reeixit en traslladar a les planes de nostra revista.

Aquest i els altres fragments del retaule de Sant Pere són atribuïts a Borrassà. Però bé, i qui era Borrassà?

* * *

Molt abans del segle XV.^a la pintura era derivació, o més bé una còpia dels mosaics bizantins. La pintura era el mosaic del poble. I és clar tenia l'encarcament hieràtic i la verticalitat de les figures planes

d'aquells mosaïcs sumptuosos que els bizantins portaren a Itàlia i escamparen per tot allà on eren molt rics i podien pagar-los.

A Catalunya poc entraren els mosaïcs en les nostres esglésies romàniques austeres i pobres, i en llur mancament foren policromades amb pintures de gust oriental. Precisament en l'església de Santa Maria hom pot veure encara un exemple d'aquelles pintures ben conservat.

El primer pintor que a Itàlia s'emancipà de la sequedat i encartrement bizantí fou Giotto que donà a ses figures moviment i caràcter, pressentint i insinuant el clar i obscur i la perspectiva. D'altres vingueren rera seu obrint nous viarans a la pintura que aleshores era l'art més rerassagat de tots.

En el segle XV^a, en l'època que Massaccio i Masolino a Itàlia, Van der Weiden i Van Eyck a Flandes treballaven de valent preparant la esplendorosa culminació pictòrica del Renaixement, a Catalunya neixia i floria amb una puixança formidable una escola de pintors excelsos, protegida per aquells reis catalans grans aimadors de l'Art. Solien pintar, aquells mestres, sobre fusta enguixada, amb colors preparats al ou, i ho enriquien tot amb estofats i relleus daurats per a imitar les meravelles d'or i pedres precioses d'altres llocs més sortosos i més rics. No solien servir-se de models; pintaven de memòria i segons un cànon tradicionalment establert.

El precursor d'aquesta esplèndida escola catalana fou el pintor Ferrer Bassa que havent viatjat per Itàlia i segurament havent vist els frescos de Giotto i les obres de la escola Sienesa ve a treballar a Catalunya, a mitjà segle XIV^a. Després aparegué Jaume Serra, un altre pintor de vàlua, autor de varis retaules anteriorment atribuïts a Borrassà.

El pintor Lluís Borrassà, excelent colorista, sembla que tingué un acreditat taller a Barcelona per allà als anys 1399-1424. Es el mestre que apareix més dejorn en el segle d'or de la pintura catalana. Amb en Borrassà gairebé han fugit del tot les influències italianes de la nostra pintura afermant-se cada cop més la característica pairal.

Hom atribueix al pintor Lluís Borrassà moltes obres, de les quals n'hi han en l'església de Cardona, al Museu de Solsona i al Museu d'Arts decoratives de París. Les úniques obres reconegudes autèntiques són el retaule de Santa Clara que hi ha al Museu Episcopal de Vich i el retaule de Sant Salvador de Guardiola que el senyor Alexandre Soler i March identificà i catalogà en un documentat estudi (*Gazeta de les*

Arts, 15 Febrer 1925). En aquest estudi el senyor Soler assegura ésser Borrassà l'autor dels fragments del retaule de Sant Pere, tot i reconeixent que aquests fragments són d'un estil més gòtic que les altres obres reconegudes d'aquest pintor, esmentant de passada uns documents del Arxiu Notarial de Barcelona referents al nostre retaule.

Nosaltres ens limitarem per ara a concloure que si els fragments del retaule de Sant Pere no són de Borrassà en tenen tot el caràcter.

JOAN DUCH.

MUNTANYES DEL CANIGÓ

(Dies 1 al 4 de Gener)

FEM camí per Barcelona i via Cerdère fins a Perpinyà, on aprofitem la tarda que tenim lliure en visitar la població. Són llocs dignes d'esment el Palmarium, el pont sobre el riu Tet des d'on s'albira el macís del Canigó; la Llotja de Mar, centre d'affers comercials, alçada durant el regnat de Jaume I; l'Ajuntament, la Ciutadella, el Palau dels Reis de Rosselló i Mallorca, el Castillet, el Museu i Biblioteca, i la Catedral.

L'endemà a les cinc prenem el tramvia elèctric que va a Bourg-Madame i ens deixa a Vilafranca de Conflent on tenim de començar el camí de muntanya. El dia es presenta gris i sense sol. Emprenem la caminada i ja ens havien passat al davant vuit barcelonins que volien pujar al Canigó per la part de Vernet; però nosaltres teníem una altra ruta. Per la carretera de Vernet enllà fins a Cornellà i Sant Pere de Fillols, cap a la banda de Prades.

Camí amunt la boira ho embolcallava tot, no podent divisar el macís, i començà a ploure, i l'aigua i el vent, que més tard es convertiren en neu, ja no ens deixaren. La poesia de «*muntanyes del Canigó fresques són i regalades*», es feia massa veritat, car amb el temps la caminada es fa lenta en la pronunciada ascensió i la molèstia del impermeable, i la boira espessa que priva de fruit del paisatge. Menjem sobre la marxa, car la pluja i el vent no presenten senyals de minvar, i després de passar unes frondoses arbredes, que en dia clar haurien

estat una visió excel·lent, arribem a la casa dels Guardes Forestals de Balatx, on esperàvem reposar i trobar aixopluc, mes un incendi no va deixar-hi res més que les parets.

Portàvem quatre hores d'ascensió i, començava a caure algun borralló de neu; el fred era intens i començava a esbargir-se la boira. L'il·lusió de que aquestes contrades demà seran delicioses, si fa bon dia i la promesa d'assolir la cresta desitjada ens decideix a reprendre la marxa.

Tot fent camí al Refugi de Cortalets es posa a nevar copiosament, amb aquella quietut i majestat, trencada només pel rumor d'una torren-tera llunyana o l'aigua que s'escorre pels camins tornats torrents. Traspassem un bosc d'abets gegantins on distreiem la monotonia de la caminada en la visió de la molça afilagarsada que sembla una fantàstica decoració. Finalment a prova de vent i fred, enfonçats en la neu i calats d'humitat arribem a la Barraca Refugi de Cortalets, puix a l'hivern el Xalet és tancat, i sort encara de trobar-hi llenya abundant, per fer un bon foc i revenir-nos per a poder dormir sobre un empostissat i quatre dits de palla.

Però, quin dia nou ens esperava! Va aclarir-se amb un cel blau i serè; només ça i enllà unes boires suspeses deixades a posta per a fer més escaienta l'albada amb el flamareig del sol bastint-les d'or.

A la terra, tota acotxada de la primera neu de l'any, venia a fer-se un encis: les clarors del matí la feien brillar, un raig de sol la tornava de rosa i el tornasoleig li dava tons del cel blau i del verd-negre de les afraus boscanes. Del peu de la barraca estant, tota guarnida de caramulls de glas, transparents i desgotissos, admirem els cims escarpats i els abets corpulents, feixucs, quiets i serens en mig del admirable paisatge.

Mentres menjem una mica, fem l'itinerari de l'excursió: pujar per la Font de la Perdiu, travessar tota la carena encrestada i baixar pel Puig Barbet.

Deixem el bagatge al refugi i empenem la marxa passant pels boscos de davant del Xalet fins a arribar a l'Estany de Balatx; aquí empenem la pujada per un esborrat camí, sobre la neu que cruix, fins a arribar a la Font de la Perdiu, que assolim sense adornar-nos, car la visió de la Plana de Rosselló i l'infinitat de pobles en la llunyania fins al Mediterrà i els Estanys de la Novella, Salses i Leucata i la Vila de Perpinyà ens distreu i fem camí tot bonament.

D'aquí en amunt l'abundància de neu priva de caminar depressa car a voltes arriba fins a genoll i la pujada és més dreta. Travessem el coll de Vernet i aleshores la muntanya presenta una pronunciada pendent per on cal passar amb compte car una relliscada podria causar un disgust. El panorama és magnífic i ho aprofitem per a impressionar diverses fotografies. Tot cantant la popular cançó de la muntanya canigonènca i amb atenció en els matços dels environs, poc recordem la fatiga del dia d'ahir, bellament recompensada per aquesta vista meravellosa, des dels amples horitzons d'aquestes altituds, sobre la carena punxaguda de muntanyes i les afraus rumoroses i les planes immenses clapades de boscos i conreus.

La cresta de la muntanya (2.785 m. alt.) és privilegiada de belles vistes: els cims d'ull de Ter, i del Puigmal, les muntanyes d'Andorra i Carlit, Montlluís, Cadi, el Pertús, en resum, totes les comarques de Campredó, Cerdanya, Conflent, Capsir, Llenguadoc, Rosselló i Alt i Baix Vallespir.

Ens afanyem a impressionar fotografies, doncs les boires ja tornen a rondar per la muntanya desitjoses d'embolcallar-la en una ampla abraçada. Veritablement, cal ésser en aquelles serres esplendents per a comprendre com Verdaguer podia fer aquell excels enfilall de poesies, car és bella poesia el que puja de la fondalada, la solemne quietud que eleva els cors a Deu, la lluminositat i varietat de les carenes.

No ens adonem que ens trobem embolcallats en una espessa nuvolada que ens priva de veure el camí i d'orientar-nos. En mig de la boira i amb la neu glassada és perillós seguir la cresta enllà, amb un estimbat a cada banda. Per çó efectuem la davallada pel mateix camí d'ascensió guiant-nos per les nostres petges marcades a la neu fins a retornar al refugi on menjem un bon recapte, amanit amb un final de pannellets, que en aquelles solituds són molt més bons, i ens fan pensar en la llar estimada.

La davallada fins a terra plana no la fem per camí sinó seguint els pals del telèfon que van en línia recta. Després del Bosc de Balatx va acabar-se la neu i es féu més fàcil la caminada fins a Vernet les Bains on acabà la nostra excursió de muntanya.

EDUARD NOGUERA.

UNA EXCURSIÓ AL VESUBI

VÉRITABLEMENT una de les coses que tenen més atractiu a la ciutat de Nàpols és el volcà Vesubi. Es un dels elements característics del paisatge napolità. La respectable figura d'aquella muntanya amb l'eterna fumerola que del bell cim s'enlaira fins a perdre's en l'infinit, formant una altíssima columna, és una visió que atreu imperiosament.

Una excursió al Vesubi és, doncs, cosa obligada a tothom qui visiti per primera vegada la ciutat de Nàpols. I trobant-me en aqueixa ciutat aprofito l'avinentesa i decideixo efectuar l'excursió, dedicant-hi tot un dia.

El vespre preparo l'aparell fotogràfic i al en demà a les vuit em dirigeixo a l'estació circum-vesubiana, on he d'agafar el tren que em portarà a Resina-Pugliano. Tot esperant la sortida del tren, compro un diari i a les primeres llambregades llegeixo amb agradable sorpresa una notícia que em posa contentíssim. El Vesubi des de les 2'30 de la nit (26 - 27 Novembre), es troba en activitat, en una fase eruptiva bastant violenta.

El volcà doncs es posava més interessant i jo em prometia un espectacle impensat, únic, oportú que ni fet d'encàrrec. Arribà el tren i em portà fins a Resina-Pugliano, on es troba el tramvia elèctric que porta fins el peu de la muntanya, a la estació del funicular del Vesubi.

A l'estació del tramvia esperaven ja un nombrós grup de turistes, anglesos en sa major part. Compro bitllet fins al Eremo, on es troba l'Observatori i el Restaurant, i espero perquè aquest servei no té horari fixe i cal que hi hagi un bon nombre de seients ocupats per a marxar.

Després de tres quarts pren la sortida amb marxa bastant lenta que no deixa en tot el camí, degut a les fortes pendents de la via. A mig trajecte la costa és tant pronunciada que cal salvar-la amb una maquineta de cremallera que empeny el tramvia fins a més bon terreny.

Ens apropem al volcà: tots instintivament dirigim la vista al cim d'on surt una enorme fumerada rogenca. El paisatge és molt pintoresc, i tot és cultiu de vinya; aquella cèlebre vinya vesubiana que dona un fruit codiciat i reconegut arreu del món: el famós vi *Lacrime Christi*.

Arribem a Eremo on el tramvia fa parada per qui vulgui anar al Res-

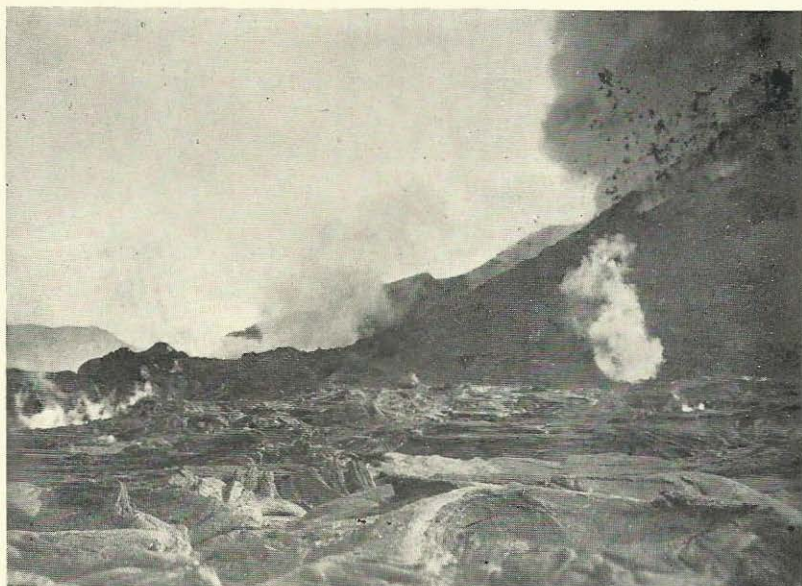

Fot. J. Girona

Fragment d'un retaule representant el martiri de Sant Pere, atribuït a Borrassà

El Vesubi des de la vora del cràter

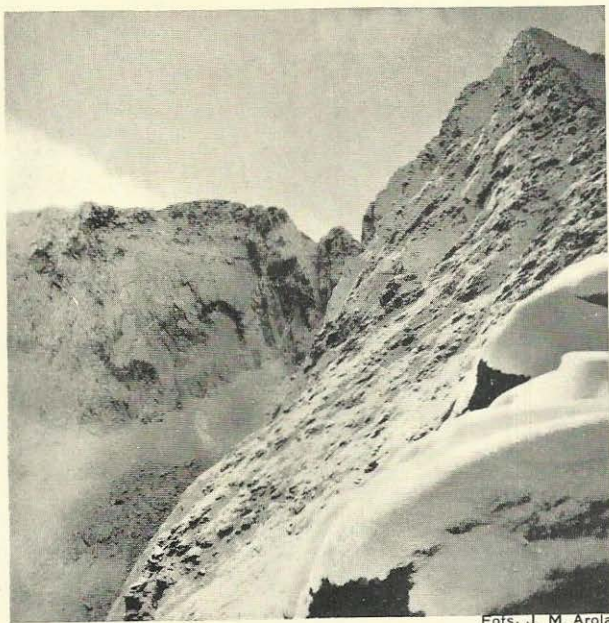

El fons del cràter

Fots. V. Galizia

Estany de Balatx, Bretxa D'Aurier al fons

Fots. J. M. Arola

La Pica del Canigó

taurant. Jo soc l'únic que baixo i encara per a fer a peu la distància que falta fins al funicular, que és molt curta.

El paisatge canvia sobtadament d'aspecte. Ací hom pot apreciar els terribles efectes de les erupcions passades; la terra està trasbalsada tota, com si amb arades potentíssimes l'haguessin llaurada a tort i a dret, fent solcs profunds i arrencant terrossos de quintans de pes; la terra no té color propi, sembla cremada. Si hom vegés alguns motius guerrers escampats, diria que aquest ha estat un dels camps de batalla on l'assoladora guerra ha passat amb el seu ferotgisme més agud.

M'entretinc uns moments contemplant aquestes terres arrasades i ho aprofito per fer una fotografia al Vesubi, que ara s'hi posa bé.

Vint minuts després arribo a l'estació del funicular, que està situada a 825 m. d'altitud. Com que era l'únic passatger, car la colla de turistes ja eren a dalt, altra vegada espera. Tres quarts després, com que no venia ningú més, m'hi pugen sol. Aquest funicular fa l'ascensió amb una pendent de 55 per 100, divisant-se des del seu interior un magnífic panorama, que com més va pujant es va fent més extens i rialler. A la dreta es veu tota la ciutat de Nàpols disposada en forma d'anfiteatre, tenint per escenari el mar, on malgrat la boira es distingeix la silueta de l'illa de Capri. Seguint la ribera de la costa una munió de poblets i vil·latges instalats prop del mar, donen una nota de les més pintoresques que es poden oferir al nostre esguard. Dirigint la vista més cap a migjorn distingim amb tota claretat l'antiga ciutat de Pompèia, i a curta distància la Nova Pompèia que es distingeix pel magnífic Santuari de la Verge del Roser i el Campanile, emergint dessobre les altres construccions. Més lluny encara s'albiren altres ciutats i pobles extesos en la formosa comarca de Campània; noves perspectives panoràmiques que no es poden descriure per manca d'espai i de temps, car el funicular és arribat al final de trajecte, a pocs metres del cim del *Sterminator Vesuvio*.

Al posar peus a terra no puc refrenar certa emoció, produïda sens dubte al pensar que a l'últim podria gaudir de ben aprop d'un espectacle completament nou per mi, una erupció volcànica, amb la valor de que aquell dia estava en grau intens d'activitat, el més intens de molt de temps ençà.

Davant de l'estació hi ha un caminet i al seu final uns pedriços on els guies esperen als turistes. Ací es despatxen els tiquets que donen

dret a visitar el Vesubi. Sense guia i aquest requisit no es pot continuar endavant. Pago les cinc lires que costa i seguint el guia vaig per un camí que en tres minuts em porta al cim.

El guia em diu que feia alguns anys que no s'havia produït una erupció tan violenta com la que començà ahir a la nit. Aqueixa tarda la cosa va *in crescendo*. Se sent una remor sorda contínua, produïda pel fum que surt del conet eruptiu, i s'enfila enlaire, enlaire, com una nuvolada rogenca que volgués tapar el cel.

—*Ecco! Siamo a posto*—diu el guia. Efectivament; havíem arribat, per fi, sobre el cràter.

L'espectacle que aleshores se m'ofereix a la vista és veritablement fantàstic. El cràter, una enorme boca circular, oberta quan l'erupció catastròfica del 1906, imposa per les seves proporcions gegantines, d'un quilòmetre de circumferència. El perfil superior és molt irregular. Les vertents internes són la major part gairebé verticals i d'una fondària que varia entre uns 25 a 80 metres. Al bell mig del cràter s'hi ha format un conet de regulars proporcions, que és lloc on han tingut fins avui totes les manifestacions eruptives del volcà des del 1906. Aquest conet donava abundants projeccions de matèries incandescentes, amb una immensa fumera espessa que sortia a glops i remolins.

El guia m'acompanya a un lloc des d'on puc veure la vessant nord del cono, i m'explica com en aquest lloc, la nit passada, al acumular-se els gasos i matèries incandescentes en el interior del volcà provocaren una forta explosió que produí la gran esquerda que des de la boca superior del cono baixava fins al seu peu. A uns dos o tres metres abans d'arribar a pla de terra l'esquerda presenta un gros esboranc per on es veu resplandir el foc interior. Una matèria viscosa i roenta, acompanyada de gassos inflamats, surt d'aquest forat. Es la lava líquida que com una font de ferro fos s'escampa per tota la part més baixa del fons del gran cràter.

Des del lloc on estem podem seguir el procés de la lava sense que ens arribi amb fortalesa la fortor dels gasos que llença. La lava al escorre's forma grans estanys de foc, segons el llit que troba a sota, però la major part s'acanala en petits torrents que aflueixen a un de més gran. Aquest, després de recorre, fent un gran arc, tota la part nord del cràter i afavorida pel terreny, arriba a la part més baixa i es precipita com una corrent de metall fos, resplendent i silenciós, a fora la munta-

nya, davallant per la seva part exterior i entrant a la Vall de l'Infern. Aquí degut a la poca velocitat que porta, es refreda; no presentant, segons diu el guia, cap perill pels poblets que es troben aprop del volcà.

Havent fruit abastament d'aquest espectacle ens dirigim altra volta al lloc on erem primer. La tropa de turistes anglesos ja marxava, i al véurem l'aparell fotogràfic em demanen, per mitjà del seu guia, que els firi fotografies de tots ells. Els contesto que no m'és possible perquè porto contades plaques i pels seus ademans comprenc que resten molt contrariats. Aquells senyors potser m'havien pres pel fotògraf oficial del Vesubi o per algun «minutero».

Pocs moments després apareix per un caminet que ve del fons del cràter una senyoreta acompanyada del seu guia. Al veure'ns s'atansa a nosaltres i, molt expansiva, ens explica l'efecte meravellós que fa l'erupció vista des de baix. Es tal l'entusiasme que posa en les seves paraules que em fa venir desig de baixar-hi. Ho comunico al guia qui m'adverteix de que s'ha de pagar 25 lires per cada dues persones, que és la quantitat màxima de turistes que pot acompanyar-hi un guia, segons ordre superior.—Tot s'arreglarà—li contesto,—de moment anem cap a baix.

El camí és sorrenc i molt dolent; estret i amb forta pendent. Quatre o cinc metres abans d'arribar a baix el camí acaba sobre una plataforma de fusta i d'aquesta per una escala, també de fusta, s'arriba al fons del cràter. El pla o sol d'aquest està compost únicament de capes de lava formant extensíssimes crostes sobreposades unes a les altres, per les erupcions que s'hi han succeït. Aquestes capes de lava tenen un aspecte fantàstic i unes formes capricioses: ondulacions, riços, cúpules, etc... El color és variat entre negre i gris, abundant però el groc sulfurós. Com he dit, el terreny que hom trepitja està format per grosses crostes, més o menys fortes, i s'hi pot caminar amb tota seguretat. Unicament que si hom posa el peu en un punt fals, i per casualitat a sota es buït, hom pot sortir-ne amb la cama esgarrinxada.

El conet eruptiu anava llençant matèria inflamada. Contemplem llarga estona el fenomen des de una distància de uns vint metres, on no arriben ni les espurnes de ses diabòliques alenades, ni la monstruosa columna de fum que no s'extingeix mai. Ara sembla que surti amb més pressa i que sigui més dens; com si el pas fos massa estret per ell, mou un brigit terrible; es torna més vermell, senyalant una pròxima

erupció; se sent un profund soroll subterrani, com de borrasca, i de sobte per la boca del cono surt amb extraordinària violència certa quantitat de matèria incandescent, seguida d'una altra de més gran i encara una altra de més grossa i flamejant que les primeres. I així va fent amb intervals de 3 a 5 minuts, aproximadament.

Estem donant la volta al cono, fins a arribar a la zona perillosa. Passem per sobre la lava vessada la nit abans, que té un color negre com l'escòria de ferro i al trepitjar-la s'esmicola fent un soroll metàl·lic. Per algunes esquerdes que es produeixen al refredar-se la lava, que tenim sota els nostres peus, veig que encara la major part del seu gruix està incandescent, havent-se refredat només una capa de uns set centímetres, i per això irradia una calor molt intensa. A uns set o vuit metres de distància passava el riu de lava líquida, d'una amplada de dos a tres metres. Davallava del peu del cono per anar a estibar-se a la Vall de l'Infern, amb una marxa lenta com la d'una eruga, a causa de la seva poca fluïdesa que li dona l'aspecte d'un fang gromullós i aterrossat.

El guia em demana un moneda per a incrustar-la a la lava líquida del torrent i tornarme-la com a record. Aquesta operació la fan amb un bastó, previ el pagament de tres lires, que val segons tarifa. Prenc la moneda amb el troç de lava que encara crema i dono les tres lires de bon gust, perquè al menys puc dir que m'emporto un troç de lava autèntica, llegendària, acabada de fer a la vista del client.

El lloc on som no és per a estar-hi molt tranquil. La calor que puja dels nostres peus és insuportable; el fum del torrent de lava; l'atmosfera saturada de gasos sulfurosos que dificulten la respiració; la contínua visió del foc per les esquerdes obertes sota mateix dels peus; tot ajuda a decidir a marxar d'allí com més depressa millor.

Tornem enrera i pel mateix camí pujem sobre el cràter, deixant aquell lloc de visions infernals.

Acabo de tirar les poques plaques que em queden i em dirigeixo al Funicular per a retornar a la ciutat. Com que tenia d'esperar més d'una hora torno a fer a peu el camí de l'estació del Funicular fins a Eremo, acabant de donar una mirada al volcà i al paisatge. Arribant a Eremo prenc aliments, ja que en tota la jornada no havia menjat res, adalerat amb la sorprenent i fantàstica excursió.

Quan fosquejava arriba el tramvia que m'ha de tornar a Resina-Pu-

gliano, per a agafar el tren fins a Nàpols. Aleshores la circulació era més intensa i tots els trens venien plens de curiosos qui anaven a veure el Vesubi.

Si de dia, a ple sol, l'erupció ofería un espectacle emocionant, insòlit, de nit, aquell mateix espectacle, tenia una grandiositat dantesca, un aspecte infernal, car tots els elements en joc prenién unes tints roges de la foguerada com la d'un paorós incendi que abrandés muntanya i cel.

VICENS GALIZIA.

NOTES D'ARXIU

—Impost sobre la carn destinat a les obres de Sant Pere:

Molt be saben, e, ignorar no poden V. Ms. Srs. Francesc Miquel, Melcior Vilar y Joseph Oriach Regidors lo present y corrent any de las Parroquias de de St. Quirse Junqueras y St. Juliá, com en lo any 1720, los obrers y parroquians de la Parroquia de St. Pere part forana de Terrassa, de comú consentiment y espontanea voluntat, a fi de pagar los gastos, sels ofereixen per la Iglesia de St. Pere de Terrassa se imposaran un plus de tres diners per cada lliura de carn se tallás en la Carniceria de dita parroquia, lo qual sobre plus continua en cobrarse per los Obrés de dita Parroquia fins lo mes Stbre. del present y corrent any 1734, no obstant de venir causa pendent los dits obrers contra V. Ms. del Onorable batlle de dit terma y Parroquia: y com per part de V. Ms. se aja publicat lo arrendar dita carniceria sens lo dit sobre plus acostumat, no tots en grave perjudici de dita Iglesia, si tambe alterant la possessió tenen dits obrers, de cobrar dit sobre plus; Per so Francesc Bugunyá substitut per la indisposició de Francesc Guitart de la Montanya y Feliu Montada Obrers actuals de dita Parroquia requereixen a V. Ms. e, interpellan se abtinga de lliurar dit arrendament sens lo dit sobre plus de tres diners acostumat, altrament prosessan a V. Ms. de tots danys i gastos. Requirens vos nou

R. DE LA G.

Crònica

EXCURSIONS FETES.—Es realitzaren les diferents excursions anunciades al número passat d'ARXIU.

Visita a Sant Pere.—La tarda del diumenge 13 de març, el Centre efectuà la anunciada visita a les interessants i venerables esglésies de Sant Pere, amb nombrosa concurrència.

Forem rebuts pels senyors de la Junta de Museus: F. Pi de la Serra, J. Vancells, Viver, i Palet i Barba. Aquest com a membre de Junta del Centre i com a membre també de la Junta de Museus parlà dels escorcolls efectuats anys anteriors que descobriren molts enterraments, els quals donaren molta llum per a l'estudi dels antiquíssims poblats egarencs dels darrers temps del paganisme i primers segles del cristianisme. S'extengué després sobre dades relacionades amb el mot *Terrassa* que alguns historiadors fan venir d'haver estat la predecessora ciutat, aterrada per un desbordament de la riera de les Arenes, produint aquells barrancs dels volts de Sant Pere, demostrant que en construir-se els antics poblats egarencs aquells torrents ja existien, segons observacions geològiques.

Hom visità tot seguit detingudament les esglésies de Sant Pere, Santa Maria i Sant Miquel observant les importants obres de restauració que hom hi efectua, degudes, en el que correspon a pintures murals, a la munificència del benemèrit En Lluís Plandiura.

SECCIÓ D'ESPORTS DE NEU I D'ALTA MUNTANYA.—El dia 19 de desembre es realitzà la fàcil ascensió al Cavall Bernat, on es deixà una llibreta registre d'ascensions.

—El dia 27 de febrer es celebrà a les pistes de la Molina, el nostre primer concurs social d'skis.

Les classificacions són com segueixen: *Cursa de mig fons - 7 o 8 km*: 1. Manuel Closa, 2. Jaume Torras, 3. Ramon Torredemer, 4. Joan Borràs, 5. Anton Dalmases, 6. Jaume Grierà.—Prenguéren la sortida 9 inscrits: retirats 3.

Cursa de velocitat: 1. Jaume Torras, 2. Manuel Closa, 3. Anton Dalmases, 4. Ramon Torredemer; 5. Josep Belil, 6. Jaume Grierà, 7. Joan Torredemer.—Inscrits, 8.—Retirats, 1.

—Els dies 19 i 20 de març es portà a cap una ascensió al Puigllançada i Coll de Pal.

Altres excursionerjaren per les interessants i aspres gorges del Freser i plans de Coma de Vaca.

SECCIÓ D'ATLETISME.—Durant els dies 6 i 20 de febrer i 6 de març han tingut lloc en el camp de Les Fonts unes reunions de preparació en vistes a la temporada que anem a entrar, acordades en una reunió celebrada per la majoria dels socis d'aquesta Secció el dia 27 de gener i que la Junta declarà oficials.

—El dia 13 de febrer va tenir lloc l'acostumat campionat social de cross, el qual va celebrar-se en terrenys de Les Fonts i sobre un circuit fàcil i de traçat admirable d'uns 6'5 km., sortint-ne vencedor Josep Abelló amb el temps de 22 m. 15 s., després d'una bonica i empenyada lluita amb Andreu Meca, seguits d'en Josep M.ª Adell. S'en classifiaren fins a set.

—La Secció ha participat a la cursa «Jean Bouin» celebrada el dia 2 de gener sobre el clàssic recorregut Esplugues - Barcelona; a les reunions d'entrenament de cross dels dies 30 gener i 6 febrer organitzades per la F. C. d'Atletisme en terrenys de Pedralbes i Horta respectivament i al Campionat de Catalunya de Cross tingut lloc a can Feu, de Sabadell. En totes aquestes curses els defensors de la Secció conseguiren classificar-se honorablement, ço que ve a demostrar com d'any en any són més fermes els entusiasmes i el millorament dels seus *crossmen*.

—En l'assemblea extraordinària celebrada per la Federació Catalana d'Atletisme el dia 19 de febrer, va ésser elegit per a desempenyar el càrrec de vis-president segon del Consell Federal En Jaume Altisen, president de la Secció d'Atletisme del Centre. Al felicitar-lo des d'aquestes ratlles per la distinció de que ha estat objecte, també ens en felicitem nosaltres, car aquest nomenament ve a certificar la personalitat de l'atletisme terrassenc, conseguida mercès a la tasca incansable portada a cap per la nostra Secció.

FULLA D'EXCURSIONS

DIES 16, 17 i 18 D'ABRIL

EXCURSIÓ A ULL DE TER

L'itinerari a seguir es fixarà oportunament.— Organitzada per la Secció d'Esports de Neu i d'alta muntanya.—Vocal, Joan Font.

DIA 27 ABRIL

EXCURSIÓ A SANT LLORENÇ

Sortida a les 5 del matí de la plaça de la Creu a Sant Pere.—Vocal, Lluís Sarlé.

DIA 1 DE MAIG

Font del Truncó, Pedritxes, Torrota, Ubach, Rellinàs, i estació Monistrol

Sortida a les 5 del matí del pas nivell de la carretera Rellinàs.—Vocal, Pere Ubasart.

DIA 8 DE MAIG**EXCURSIÓ A MONTSERRAT**

Sortida pel Nord, al tren de les 7 matí.—Vocal, Josep Francino.

DIA 15 DE MAIG**EXCURSIÓ AL MONTSENY**

Organitzada per la Secció d'Esports de Neu i d'Alta muntanya.—Sortida el dissabte dia 17.—Pressupost, 15 pessetes.—Vocal, Jaume Tria.

DIA 22 DE MAIG**Excursió a Castellar, Puig de la Creu i Guanta**

Sortida a les 5 matí de la plassa de la Creu de Sant Pere.—Vocal, Joan Ballbé.

DIA 26 DE MAIG**Excursió a Castell Sopera, Font de la Pola i La Mata**

Sortida a les 5 del matí de la plassa de la Creu de Sant Pere.—Vocal, Jaume Riera.

DIA 29 MAIG**VII DIADA DE GERMANOR A L'UBACH**

Organitzada per les entitats excursionistes terrassenques.—Detalls per programes.

DIA 6 DE JUNY**Aplec anyal a Sant Salvador de les Espases**

Sortida pel Nord al tren de les 7 matí.

DIES 5, 6 i 7 JUNY**Excursió a Poblet i Santes Creus**

Organitzada per la Secció de Fotografia.—Detalls es donaran a conèixer oportunament.—Pressupost aproximat 30 pessetes.

FÀBRICA DE TEULES

TEULES

TEULES PLANES

tipus MARSELLA, marca

**Segués,
Donadeu i C.^a**

DESPATX: Font-vella, núm. 1

Telèfon, 6137

FÀBRICA: Sant Marian, 193

Telèfon, 6085. - TERRASSA

Garantim la porositat, resistència i color vermell

Garatge MUNTANER I LLONCH

Agents dels tan acreditats autos "CITROËN"

amb gran stock de peces de recanvi, venda d'olis, grasses, benzina.
Taller de reparacions. - Lloguer d'autos per a tots els punts.

Garatge: Passeig, 5. Tel. 5603. - Pupil·latge: Mitjà Passeig. Tel. 6500

Gran stock de peces **FORD** lleugeres, el més assortit de Terrassa

Casa Marquès

Altes novetats per a Senyora

Carrer de St. Pere, 35. - Telèf. 5927

FUSTERIA, EBANISTERIA
Restauració de Mobles

DE

Manuel Perarnau

Plaça Mn. Jacinto Verdaguer, n.º 24
TERRASSA

JOSEP MACIAS I MARIMÓN

En panyos, sempre el més nou

RAVAL (enfront el Mercat)
Telèfon, 6298

CAMISERIA VACARISAS

Camises per a excursionista

Font-vella, 4 i 6. - Telèfon 5993

BAR TERRASSA - RESTAURANT

Acuradíssim servei de Restaurant a la
carta i cuberts. - Preus econòmics. -
Salons reservats. - Licors, Vins, Xam-
panyos de marca

RAVAL, 27 I 29 :: TELÉFON, 6647

Tintoreria Vda. Castelló

Rentats al sec, Tenyits, Planxats al vapor a diari. -

Colors sòlids a la mostra. - Negres per a dols,

a les 10 hores. - Secció especial de destacats.

Nord, 25. - Telèf. 5934. - Sucursal: Rutlla, 40

MOTOS "MATCHLESS"

TOTS MODELS, DES DE 1.750 PESSETES

Representant **J. M. GIRALT** Rmbla. Egara, 209-211
per l'Espanya: :: TERRASSA ::

LLANES I SEDES. - Fils d'estam,
metxes, astracan, etc., per a tota
classe de labors.

Llanes especials per a gerseis
i mftjons d'esport

Casa Castañé

Plaça Mn. Jacinto Verdaguer, 8

Garatge Cervantes

TALLER DE REPARA-
CIONS D'AUTOMOBILS

Automòbils «HISPANO-SUIZA»
Accessoris, olis i grasses

Francesc Devant

Cervantes, 127. - Telèfon 6491
TERRASSA

Tots els qui volen adquirir un bagatge educatiu, ràpid en
FRANCÉS, REFORMA DE LLETRA, COMERÇ,
CÁLCULS ABREVIATS, ORGANITZACIÓ COMPTABLE
acudeixen a la

ACADEMIA FUSTER (RASA, 19)

i l'èxit és segur.